

KAZINCZY FERENC A KÖNYVBARÁT.

A Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtárában néha kezünkbe akad egy-egy ősnymtatvány, régi magyar könyv vagy hungarica, melybe régi tulajdonosa, „FRANCISCUS KAZINCZY“ sajátos gyöngybetűivel beírta nevét. E néhány ritka könyv elárulja, hogy „a haza fő literátora“ vérbeli könyvbarát és céltudatos gyűjtő is volt. Mit gyűjtött, mi volt gyűjteményének kiváló értéke s mi lett könyvtárának későbbi sorsa, kérdezzük könyvei láttán.

A XVIII. század a könyvgyűjtés arany századja Magyarországon. A törökdhúta ország e békésebb korszakában a könyv ismét fontossá válik és külföldön tanult főpapjaink, gazdag főuraink, barokk palotáik könyvtártermében klasszikusok sorozatait, értékes első kiadásokat, a nyomdászat őskorának fennmaradt ritkaságait, a könyvillusztráció és könyvkötészet remekeit egymással versenyezve gyűjtik. A francia forradalmi eszmék terjedésével a francia könyv kerül az érdeklődés középpontjába, az olvasás és könyvgyűjtés divatja pedig még szélesebb körökben általános.

KAZINCZY FERENCet is „a könyvvásárlás szép dühe szállotta meg“.¹ Ő, aki az irodalomnak és az irodalomban élt, a „tanulásra és dolgozásra való“ könyveken kívül, a typográfia egyéb értékes ritkaságait is szenvedéllyel gyűjtötte. De mindezen ritkaságok gyűjtésére veleszületett hajlama, művészi érzéke, kiváltságos műveltsége s a magyar kultúrának szentelt fáradhatatlan munkássága adott ösztönzést és nem a „módi“. „A könyv és kép szeretője“ volt,² aki már gyermekkorában az érsemlyéni nagyszülőknél töltött évek

¹ E szavakkal FÁY JÁNOSról, KLIMÓ pécsi püspök, a híres könyvbarát unokaöccséről emlékezik meg útinaplójában. Az ő debreceni könyvtárában látja viszont SYLVESTER JÁNOS *Grammaticájának* egyetlen fennmaradt példányát (most a Széchényi Könyvtárban), amely régebben SINAI MIKLÓS debreceni professzor tulajdona volt. SINAI „Debrecen egy utcájáért sem adta volna el e könyvet“; KAZINCZY ezért 1804-ben a professzor fiával lopva lemásoltatta, 1808-ban pedig *Magyar Régiségek és Ritkaságok* c. sorozatában újból kiadta. V. ö. *Pályám emlékezete*. 1759—94. Sajtó alá rendezte VÁCZY JÁNOS. Bp., 1903. 362. l. és KAZINCZY F. *Utazásai*. Pest, 1873. 31. l.

² Pályám eml. 217. l.

alatt, a helybeli prédikátor könyveit „dúlta“ és amint azt önéletrajzában írja, „kivált a bazileai kiadásokat szerette, igen fejeér papirosáért és szép metszésű betűjiért“.³ Pataki diák korában legjobb barátja a bibliothekárius volt, akivel a könyvtárba zárkózva Róma költőit olvassgatta, de legszívesebben egy építészeti munka illusztrációit másolta, a megvakulásig.⁴ S midőn később a bécsi műkereskedőknél képek és metszetek után kutatott, büszkén meséli, hogy Artaria boltjába egyízben karddal az oldalán állított be s a kereskedő, aki magyar ruhája miatt először kedvetlenül fogadta, hamarosan azon csodálkozott, hogy ez a magyar úr „szeme első nézésével a legjobbakat választotta“. — „Óvják magokat azt venni, a mi módi portéka, azt kell venni, aminek tartós becse van“ tanácsolja KAZINCZY a metszetek és képek gyűjtőinek.⁵ Különös kedvet tellett a szép metszésű betűtípusokkal nyomtatott és finom metszetekkel illusztrált könyvekben — hiszen saját művei kiadására is sokat áldozott⁶ — gyűjtött metszeteket, híres emberek képmásait, mert amint mondotta, „olvasó embernek az ily adminiculumokra épen olly szüksége van, mint Mappákra, mert kínos dolog... olvasni 's nem tudni, millyennek kell képzelnünk azokat, a' kikiről szó vagyon“,⁷ — gyűjtött régi térképeket,⁸ kéziratokat, névalírássokat, de mindezekből elsősorban a magyar vonatkozásúakat. Amikor arra kényszerült, hogy sok éven át gyűjtött kincseitől megváljon, így ír CSEREY FARKASNAK: „... én ezidén eggy magyar dolgokra tartozó Bibliothecát szerzettem Németországban... A legritkább, legkaphatatlanabb portékák fordulnak elő gyűjteményemben... 's magyar emberek' képeinek sok Centuriáji. *Kötelességnek ismertem azokat megszerezni a hazának:* de új és későn kezdő gazda

³ U. o. 185. l.

⁴ U. o. 195. l.

⁵ U. o. 301—302. ll.

⁶ MARMONTEL: Szívképző Regéinek fordítása is feltűnt csínjával. „Mind den oldalról akartam segéllni a szépnak érzését s rezeit metszettem, csinosan nyomtattattam. Így minden kötet ezer forintnál többbe kerül.“ Közli: NÉGYESY LÁSZLÓ: K. F. pályája. Bp., 1931. 114—115. ll. — Arról, hogy K. mily hozzáértő gonddal és finom ízléssel irányította könyvei nyomdai kiállítását, érdekesen számol be GULYÁS PÁL „K. és a magyar könyvművészet“ c. tanulmányában. Ld. Magyar Bibliofil Szemle, 1925. évf. 37. l.

⁷ K. F. CSEREY FARKASNAK, 1808. jún. 23. K. F. Levelezése V. köt. 509.

⁸ K. F. SCHEDIUS LAJOSNAK, 1806. jún. 5. Lev. IV. 177. E leveléhez mel lékeli *Tabulae Geographicae Hungariae* címmel a gyűjteményében meglevő 37 régi magyarországi térkép leírását.

lévén, mihelytt a könyv elérkezik, mingyárt áruba bocsátom...“⁹ Ekkor már fiatal házaspár, a széphalmi ház, ahol „boldog függetlenségben“ kívánt élni, most végre felépül. Az építkezés sok pénzt emészt és hogy jövedelmét fokozza, „szőlőt vesz az újhelyi hegyen... s egy-két telket...“ s ennek költségeire áldozza fel gyűjteményét. Hogy nagy gonddal, szeretettel és hozzáértéssel gyűjtött ritkaságai kinek birtokába jussanak, ugyancsak nagy gond számára. „*Ez a gyűjtemény olly kincs, mellyet idegen kézre eresztteni helyre hozhatatlan kár, sőt minthogy olly kezek közzé juthat, a hol némelly darabjai örökösen el lesznek zárva, Haza ellen elkövetett vétek lenne.*“¹⁰ CSEREY FARKASnak azt írja, hogy legszívesebben a pataki kollégiumnak adná el könyvtárát, annak az iskolának, ahol gyermekéveit töltötte.¹¹ Később arra kéri, „üsse dobra Kolozsvárt“ milyen kincsek találhatók gyűjteményében.¹² KIS JÁNOSnak írt levelében azt olvassuk, szeretné, ha könyvei „protestáns ember kezébe jutnának“.¹³ NAGY GÁBOR prókátor barátja a gyűjtemény katalógusát a debreceni kollégiumnak mutatja be,¹⁴ a pataki kollégiumot viszont ő maga szólítja fel könyvei megvételére. A patakiak örömmel vennék meg a gyűjteményt, „csak a Bibliothecánk Cassája üressége állott ellent“ válaszolja VAY JÓZSEF, az iskola kurátora.¹⁵ KAZINCZY ismét ír neki, mellékeli a gyűjteményt leíró és a debreceni kollégiumnak már bemutatott jelentést¹⁶ és hangsúlyozza, hogy a vevők között Pataké az elsőség; de a pénz sürgősen kell a 3000 forinton megvásárolt szőlő kifizetése miatt. E jelentésben beszámol „*magyar dolgokat illető régi és ritka könyveinek és képeinek gyűjteményéről, mellyet tavaly egy Baváriában vásárolt Bibliotheca által gazdagított*“. Van benne „1400 darab könyv és 900-nál több kép, topographiai, prospectusi, militáris rajzolat és mappa s az ára 2000 Rfort“. Megvannak PELBARTUS DE THEMESWAR és MICHAEL DE HUNGARIA „nemcsak némelly, hanem minden munkájjal s ez olly birtok, mellyel a *Széchenyiana Bibliotheca* sem dicsekedhetik“. A gyűjtemény legfőbb díszé — véleménye szerint — egy XV. szá-

⁹ K. F. CSEREY FARKASnak, 1805. máj. 23. Lev. III. 336.

¹⁰ V. ö. eladó ritkaságairól írott jelentését; mellékelve VAY JÓZSEFhez intézett leveléhez 1806. júl. 28. Lev. IV. 241. l.

¹¹ Lev. III. 336.

¹² 1806. febr. 11-én kelt levelét ld. Lev. IV. 44.

¹³ 1806. febr. 12-én kelt levelét ld. Lev. IV. 48.

¹⁴ 1806. febr. 24-én kelt levelét ld. Lev. IV. 62.

¹⁵ VAY JÓZSEF 1806. júl. 19-én kelt válaszát ld. Lev. IV. 224.

¹⁶ K. F. VAY JÓZSEFnek 1806. júl. 19-én. Lev. IV. 241.

zadi, eddig ismeretlen kis kódex, LEONARDUS ARETINUS *Attilája*, amelyet „deák nyelven irandó praefatióval és históriai scholionokkal“ ki akar adni.¹⁷ Mindezen kincsek megvételével az iskola Consistoriumát úgy kínálja meg, „mint SYBILLA kínálta vala meg a magáéival TARQUINT, csak hogy én a magamékat, ha megvétetni nem fognak, meg nem égetem“. Ha a kollégium megveszi, mint „vallásuknak sorsosa“, hajlandó az összegből bizonyos summát elengedni. A gyűjtemény valóban Pataké lett. A „Superintendentia Cassájába szép Summácska gyűlt volt össze e végre“¹⁸ s KAZINCZY 250 forintot engedett az árból; sőt még többet adott, mint amennyit ígért, „mert a képek száma 1081, a könyveké meghaladja az 1400-t“.¹⁹

A könyvgyűjtés „valóban a gazdagok osztályrésze“, nem elég hozzá hajlam és műveltség, lényeges feltétele a pénz. Ez pedig KAZINCZYNÁL szűkében volt. Amióta fogságából visszatért és megházasodott, egyre népesebb családja és igazságtalanul kiszabott családi birtokrésze miatt az anyagi gond állandóan kíséri. Rezignáltan írja SCHEDIUSNAK: „... nem fognám eladni a becses gyűjteményt: de egy testvéröcsém *testvéri-módon* bán velem 's életemet elkésé-
ríti“.²⁰ Alighogy gyűjteménye egy részét Patakának adta, megmaradt kincsei számára ismét vevőt keres. Eladó könyvei lajstromát ezúttal SZENTGYÖRGYI GELLÉRTNEK küldi meg, aki a pálosrend megszűnése óta a gazdag műgyűjtő és könyvbarát, JANKOVICH MIKLÓS fiainak nevelője. SZENTGYÖRGYI a lajstromot JANKOVICHNAK adja át, bár a könyvek egy részét ő maga is megvenné, ha egy „enyveskező felebarátja“ 600 forintját el nem lopja.²¹ JANKOVICH gazdag gyűjteményét KAZINCZY már ismeri s CSEREY FARKASNAK elragadtatással ír a nála látott kincsekről, mint például LUTHER eredeti *Testamentumáról*, amelyet „gyalázat a Németeknek!... 33 tallérra tartott valami Antiquarius s Németországban senki nem volt, aki meg-

¹⁷ K. F. két másolatot készített e kódexről, ezek jelenleg az Orsz. Széchényi Könyvtárban (Oct. Lat. 64—65.). Később TOLDY FERENC is lemásolta, mert szintén ki akarta adni. Az ő másolata a *M. Tud. Akadémia Könyvtárában*. A kódexről IFJ. HORVÁTH JÁNOS azt állapította meg, hogy szerzője nem LEONARDUS (BRUNI) ARETINUS, hanem a szöveg CALANUS püspök BÉL MÁTYÁS által kiadott ATTILA életrajzával azonos. V. ö. IFJ. HORVÁTH JÁNOS: *Calanus püspök és a Vita Attilae*. Bp., 1941. 71—76. ll.

¹⁸ VAY JÓZSEF K. F.-nek, 1807. márc. 12. Lev. IV. 80.

¹⁹ K. F. VAY JÓZSEFNEK 1807. febr. 22. Lev. IV. 498.

²⁰ A levél kelt 1806. jan. 31-én. Lev. IV. 36.

²¹ SZENTGYÖRGYI GELLÉRT K. F.-nek 1809. jan. 31-én. Lev. IV. 208.

vegye!“²² — JANKOVICH, amint az eladó „*Könyveknek, Kéz Írásoknak, Aláírásoknak, Képeknek és Abroszoknak Lajstromát, mellyek Hazánkat érdeklík*“ SZENTGYÖRGYITŐL átveszi, azonnal válaszol.²³ KAZINCZY mindezen ritkaságokért, úgy, mint a Pataknak eladotakért, szintén 2000 forintot kér és a pataki gyűjtemény három legértékesebb darabjéért — egy rongyos mappáért, de „amelly a Rézmetsző mesterség feltalálása idejében dolgoztatott“, valamint *Leonardi Aretini Attila és Judicium de Cometa 1468 c. két kódexért*²⁴ — *Apiánus Bavariai Atlasával* és II. RÁKÓCZI GYÖRGY és a svéd király találkozását ábrázoló három rézmetszettel kárpótolja a vevőt.²⁵ JANKOVICH sokalja az összeget, kéri, hogy egy-két száz forintot áldozzon fel a barátságának.²⁶ Engedett-e KAZINCZY kérésének, nem tudjuk, de a könyvtárat valóban ő vette meg.²⁷

JANKOVICH MIKLÓS KAZINCZY iránti barátságának a későbbi évek során is tanújelét adja. Egyízben könyvtára büszkeségét, a *Sallustius-Corvinát*, majd pedig SALLUSTIUS pompás kiadású spanyol és német fordítását küldi meg neki, hogy nagy gonddal készülő saját fordítását ezekkel összevesse;²⁸ 1824-ben pedig pesti házába hívja meg.²⁹ KAZINCZY a meghívást elfogadja, de évek múlnak, amíg Pestre indul. JANKOVICH türelmetlenül várja „Museumába“, hogy mindazt, „amit negyven éven át keresett, talált, a Tudatlanság emésztő körméből kiragadott, amiért ázott, fázott, izzadott, fáradott, vagyonát áldozta“, neki bemutassa.³⁰ 1828 telén KAZINCZY végre Pestre indul, de útközben tüdőgyulladást kap és JANKOVICH vendéglátó házának zajától félve, SZEMERE PÁLnál száll meg.³¹ Midőn félévi távollét után otthonába visszatér, sajnálkozva írja GUZMICS IZIDORNÁK: „WADASI JANKOVICH MIKLÓS, a hon halha-

²² A levél kelt 1808. szept. 20-án. V. ö. Lev. VI. 88. — LUTHER Testamentumát JANKOVICH az evangélikus egyháznak ajánlotta fel. Ld. *Hazai és Külf. Tudósítások* 1815. évf. febr. 22. számában KULTSÁR cikkét.

²³ JANKOVICH M. K. F.-nek 1809. febr. 4-én. V. ö. Lev. VI. 214.

²⁴ Mindkettő tulajdon kezével lemásolva a JANKOVICHnak eladott gyűjteményben. V. ö. K. F. JANKOVICH M.-nak 1809. márc. 7-én Lev. VI. 278.

²⁵ U. o.

²⁶ JANKOVICH M. K. F.-nek 1809. okt. 18-án. Lev. VII. 21.

²⁷ V. ö. JANKOVICH leveleit K. F.-nek: 1. H. és k. nélkül. Lev. VII. 188. — 2. 1810. jan. 29. Lev. VII. 253.

²⁸ K. F. GUZMICS IZIDORNÁK 1824. V. ö. Lev. XIX. 124. és JANKOVICH M. K.F.-nek 1824. jún. 12. Lev. XIX. 136.

²⁹ JANKOVICH M. K. F.-nek 1824. júl. 24. Lev. XIX. 163.

³⁰ JANKOVICH M. K. F.-nek 1827. szept. 21. Lev. XX. 360.

³¹ K. F. RUMY KÁROLY GYÖRGYnek 1828. ápr. 12-én. Lev. XX. 479.

tatlan fija, úgy akará, úgy kíváná, hogy vendége legyek; s képzeld jószágát, képzeld kevélységemet! Ő engem kéziratainak szobájába készüle szállítani. *Lakott-e valaha Király pompásabban, mint én fogtam volna e kincsek közt? . . .*³² 1831-ben GUZMICS vendégeként a *pannonhalmi apátság* könyvtárában gyönyörködik és a pompás incunábulák, bibliák és ritka keleti kéziratok láttán ezt írja útinaplójába: „Mily szerencse, ha a gazdagság jók kezében áll, olyanok kezében, kik méltók, hogy gazdagok legyenek“.³³ Rövid pár hónap múlva pedig már nem él. A következő évben JANKOVICH MIKLÓS is megváltik kincseitől; kéziratokban, ősnymtatványokban, régi magyar könyvekben, hungaricákban gazdag könyvtárát, két Corvin-kódexét³⁴ és egyéb műkincseit 125.000 forintért a *Nemzeti Múzeumnak* adja el.³⁵ KAZINCZY FERENC könyvei — eredeti akarata ellenére — így kerültek mégis a *Múzeum Széchényi Könyvtárába!*

Szerető gonddal gyűjtött és legnagyobbbrészt magyar vonatkozású könyveit és egyéb ritkaságait vajjon miért nem adta a „*Nemzeti Bibliotheca*“-nak?

1809-ben, amikor könyvei eladásáról levelez, JANKOVICH MIKLÓSNak ezt írja: „Bibliothecarius MILLER Úr engemet hazafiatsággal vádolt abban, hogy eladó szándékom lévén 1806-ban, *Patak*nak adtam az elsőseget, nem a *Nemzeti Bibliothecának*. Most újabb okot adok MILLER Úrnak ezen vádra, mert én első ajánlástomat ez eránt a Mélt. Úrnak teszem és senkinek sem még másnak. Sokszor *okainkat nem is lehet látatni* s így vagyok én is a *Nemzeti Bibliotheca* eránt, mellyet nálamnál senki nem becsül inkább: de az sem rossz hazafi, a ki más *Bibliothecának* szaporodását is óhajtja . . .“³⁶ Az ok, amelyet nem akart „látatni“, kettős volt. SZÉCHÉNYI FERENC grófot, a *Nemzeti Bibliotheca* alapítóját Bécsből ismeri, 1789-ben ott látogatja meg és akkor még „religiosus tisztelettel áll a valóban nagy férfi előtt“.³⁷ De évek múltán, amikor fogóságából visszatér és félbeszakadt írói pályáját folytatni kívánja, műfordításainak kiadásához SZÉCHÉNYI FERENCTŐL és sógorától,

³² K. F. GUZMICS IZIDORNak 1829. máj. 27-én. Lev. XXII. 422.

³³ K. F. *Utazásai* 45. l.

³⁴ GN. CURTIUS RUFUS. *De gestis Alexandri magni libri*. — BARTONIEK 160. és C. SALLUSTIUS CRISPUS. *De bello Catilinae*. — BARTONIEK 257.

³⁵ *A Magyar Nemzeti Múzeum multja és jelene*. Bp., 1902. XXII. l.

³⁶ K. F. JANKOVICHnak 1809. márc. 7-én. Lev. VI. 278. és MILLER JAKAB FERDINÁND K. F.-nek 1808. márc. 11-én. Lev. V. 368.

³⁷ Pályám eml. 278. l.

FESTETICS GYÖRGYTŐL anyagi támogatást hiába kér. SZÉCHÉNYI szabadjóműves voltát bánva, óvakodik a MARTINOVICS-féle mozgalom részesével régi ismeretségét felújítani.³⁸ Keserűen írja ezért KAZINCZY SÁRKÖZY ISTVÁNNAK: „Én az vagyok, aki voltam; képzeld, melly keserves ezen érzésekkel azt látni, hogy némely gyáva fő vagy megváltozott, vagy nem mer a maga alakjában megjelenni“.³⁹ SZÉCHÉNYI FERENC iránti elkeseredése oly mély gyökeret ver lelkében, hogy még a Nemzeti Múzeum alapításában is, önzetlen hazafiúi gesztus helyett, hiúságot lát. „Szeretett volna *Tavernisussá* lenni. Hogy lehetetlen legyen megtagadni tőle a jutalmat, egy fényes tettet akara tenni 's Bibliothecáját a Hazának, de az Udvar protectiója alatt ajándékozá. És még sem lett az!“ — írja CSEREY FARKASNAK.⁴⁰ Amikor pedig 1803-ban Pesten a *Széchenyi Könyvtár* kéziratainak gyűjteményét csodálja,⁴¹ a könyvtár katalógusával elégedetlen, mert az eltiltott könyvek címét nem találja meg benne, noha tudja, hogy a könyvek megvannak a gyűjteményben.⁴² VIRÁG BENEDEKNEK is ily értelemben ír: „SZENCI MOLNÁR ALBERT — nagy név! CALVINUSNAK institutiójit magyarra fordította és 1624-ben Hannóviában in 4° kiadta... *Bosszankodva látom, hogy a gróf Széchenyi Biblioth. indexében ez a könyv nem található.* Nálam meg vanon. *Talán ezt sem merték megnevezni a Catalogust csinálók...*“⁴³

SZÉCHÉNYI FERENC, az aulikus főúr elutasító magatartása önértetét mélyen sérti. A *Széchenyi Könyvtár* rendezésében a tudományos tárgyilagosság hiánya bosszantja. Mindez arra készíti, hogy nemcsak könyveit, hanem levelezésének gazdag gyűjteményét, saját kora irodalmi és társadalmi életének leghívebb tükröképét is más kezekre bízza. „Én minden becsesebb emberek hozzám írt leveleit félreteszem 's mikor egy kötetnyire gyűltek, egyyüvé köttetem ... a' Publicumnak meg is mondám, hogy a' ki valaha, vagy most, Literaturánk históriáját írni akarja, tudja meg, hol találhat dátu-

³⁸ VÁCZY JÁNOS: K. F. és kora. Bp., 1915. 589. l.

³⁹ 1805. okt. Lev. III. 443.

⁴⁰ 1806. okt. 27. Lev. IV. 443.

⁴¹ K. F. NAGY GÁBORNNAK 1803. máj. 20. Lev. III. 60.

⁴² VÁCZY id. m. 570. l.

⁴³ 1804. márc. 12. Lev. III. 187. — SZENCI MOLNÁR ALBERT. Calvinus Institutiói, V. ö. SZABÓ K. I. 540.

mokra. Halálom után olly helyre lesznek letéve, a' hol az Írók hasznokat vehetik: *de nem a Széchényi Bibliothecájába!*⁴⁴

Könyveit és levelezését attól féltette, hogy esetleg „idegen kézre jutnak“ vagy hogy a cenzúra Argus szemei elől „némely darbjai örökösen el lesznek zárva“. Sem könyveit, sem levelezését nem érte ez a sors; de a JANKOVICH MIKLÓSNak eladott gyűjtemény saját kezével írott lajstroma⁴⁵ az elmúlt háborús esztendőben mégis idegenbe került. A Széchényi Könyvtár Kézirattárának értékes darbjaival elcsomagolva és Veszprémbe menekítve, politikai kalandorok jóvoltából most külföldön lappang.⁴⁶ Ez a lajstrom tenné ugyanis lehetővé azt, hogy a Széchényi Könyvtár törzsanyagában szétszórt könyveit kiválogassuk és külön gyűjteményben egyesítsük, továbbá, hogy a sárospataki gyűjtemény eredeti lajstromával⁴⁷ együtt, könyvtára teljes jegyzékét összeállítsuk. Mert KAZINCZY FERENC céltudatos gyűjtőmunkája eredményét csakis e teljes jegyzék ismeretében értékelhetjük és méltathatjuk. Addig is, amíg erre remélhetőleg rövidesen sor kerül, csak azt a néhány könyvét említjük meg, amelyek bejegyzéseivel megjelölve arra indítottak, hogy róla mint könyvbarátról megemlékezzünk.

E néhány könyvritkaság közül kilenc a nyomdászat őskorából, a XV. századból való. Van közötté baseli, hagenauai, kölni memmingeni és lyoni nyomtatvány, sőt magyar szerző műve is: TEMESVÁRI PELBÁRT és tanítványa, LASKAI OSVÁT szerzetesek külföldön is igen népszerű prédikációinak hagenauai és baseli kiadása.⁴⁸

⁴⁴ K. F. SÁRKÖZY ISTVÁNNak 1805. dec. 20-án. Lev. III. 484. — Levelezését halála után özvegye a M. Tud. Akadémiának adta.

⁴⁵ Ez a *Bibliotheca Antiquaria* c. lajstrom ugyancsak a JANKOVICH-féle gyűjteménnyel került a Széchényi Könyvtárba. Kézirattári jelzete: Oct. Lat. 2.

⁴⁶ E tanulmány 1946. elején került nyomdába. Azóta KAZINCZY kézírata ismét az Orsz. Széchényi Könyvtár birtokában van.

⁴⁷ „Bibliotheca antiquaria rerum hungaricarum Francisci Kazinczi Bibliothecae Collegii Reformator. Sárospatakiensi illata 1807.“ V. ö. SZINYEI GERZSON: A sárospataki főiskolai könyvtár története. Sárospatak, 1884. 47. l.

⁴⁸ a) PELBARTUS DE THEMESWAR. Sermones de sanctis. Hagenau, 1499. Hain 12555. Horváth I. 544. Szabó K. III. 49. „Fr. Kazinczy 1805.“

b) PELBARTUS DE THEMESWAR. Stellarium. [Basel, s. a. Jac. de Pforzheim] Hain 12562. Brit. Mus. Cat. III. 778. Horváth I. 872. Szabó K. III. 76. „Franciscus Kazinczy 1803.“

c) OSVÁLDUS DE LASKO. Biga salutis. Hagenau, 1498. Hain 1052. Horváth I. 514. Szabó K. III. 39. „Franc. Kazinczy 1807.“

d) U. a. Hagenau, 1499. Hain 9055. Horváth I. 543. Szabó K. III. 47. „Ex collectione Francisci Kazinczy Széphalom ad Tokajum 8. Septembris 1807.“

A kilenc ősnymtatvány közül ANTONINUS firenzei érsek 1483-ban megjelent *Confessionale-ja*⁴⁹ a legrégibb, GUILLELMUS DE OCKAM angol származású és Münchenben letelepedett ferences barát XXII. JÁNOS pápa és a pápista doktrinák ellen írott két könyve⁵⁰ a legértékesebb; e két utóbbit JOHANNES TRECHSEL lyoni nyomdájában a később nagyhírű párizsi könyvkiadó, JODOCUS BADIUS rendezte sajtó alá. A *Sequentiae* 1496-i⁵¹ és PETRUS DORLANDUS karthausi szerzetes *Viola animae* c. művének 1499. évi kiadása⁵² viszont a kiváló kölni ősnymdászat két terméke. — Ritka régi magyar könyve BARANYAI DÉCSI JÁNOS *Sallustius-fordításának* 1596. évi szebeni kiadása;⁵³ ezt PRIMÓCZI SZENTMIKLOSI ALAJOS erdőtarcsai könyvtárából kapta s 1828-ban JANKOVICHNAK ajándékozta. Végül a magyarországi török világról szóló külföldi híradások sorában több ízben is megjelent *Turckenpuechlin* c. pamflet 1522. évi kiadása,⁵⁴ ugyancsak az ő szerzeményeként került a Széchényi Könyvtár hungaricai sorába.

HUBAY ILONA.

⁴⁹ GW 2097. Horváth I. 177. „*Franciscus Kazinczy 1808.*“

⁵⁰ a) OCKAM, GUILLELMUS. *Dialogorum libri septem adversus haereticos, cum tractatu de dogmatibus JOANNIS XXII. papae.* (Lyon, 1494) Hain 11938. Horváth I. 801. „*Editus 1494. Ockamus hic monachus ordinis minorum defendit imperatorem Ludovicum Bavarum et propterea fulmine vaticano tactus est. Obiit X. Aprilis anno 1347. Monachii. Franciscus Kazinczy Széphalmi, ad Tokaïum, Kalendis Octobris 1807.*“

b) OCKAM, GUILLELMUS. *Compendium errorum Joannis XXII. papae.* (Lyon c. 1495) Hain 11946. Horváth I. 800. „*Editum et compilatum a fratre Guillermo Ockam, de ordine fratrum minorum. Franciscus Kazinczy 1807.*“

⁵¹ Hain 14686. Brit. Mus. Cat. I. 286. Horváth I. 869. „*Franciscus Kazinczy 1806.*“

⁵² GW 9046. Horváth I. 549. „*Franc. Kazinczy 1808.*“

⁵³ Szabó K. I. 286.

⁵⁴ Kertbeny 159. „*Franc. Kazinczy 1807.*“